

al zou hij zich, voor zichzelf, die belofte nog niet durven toeëigenen.

In het hart van den geloovige moge de twijfel aangaande de oprechtheid van zijn eigen geloofsleven niet geheel uitgebannen zijn, dat Gods beloften gewis en zeker zijn, mag niet door hem worden in twijfel getrokken.

Zoo spreekt men, maar voor wie nuchter en onbevooroordeeld tot dit formulier komt, moet het toch wel duidelijk zijn, dat dit de betekenis dezer woorden niet kan wezen. Dat volgt uit den inhoud der belofte zelf, zooals die in de onmiddellijk volgende woorden wordt weergegeven.

De belofte Gods is niet maar in 'algemeen deze, dat Hij den mensch, die gelooft in Christus Jezus, de zonden vergeeft.

Neen, het geldt hier immers een bondeling, een gedoopte.

En tegen dien gedoopte heeft God gezegd: „Ik geef U vergeving der zonden, om het lijden en sterven van Jezus Christus“.

Zoo ziet ook het Avondmaalsformulier de dingen. De belofte wordt daarin immers aldus omschreven: „dat HEM alle zijne zonden, alleen om het lijden en sterven van Christus vergeven zijn en de volkomene gerechtigheid van Christus HEM als ZIJNE EIGENE toegerekend en geschonken is.“

De belofte van vergeving en gerechtigheid is dus persoonlijk; die belofte draagt zijn adres; dat adres is van de belofte niet los te maken.

Maar dan is het ook onmogelijk, dat iemand wel geloofd, dat de belofte gewis en zeker is, maar voor zichzelf twijfelen zou of hij daar wel werkelijk deel aan heeft.

De bondeling, die daaraan twijfelt, trekt de belofte Gods in twijfel, want die belofte zegt, onomwonden, het is voor u.

Heel deze door ons hier bestreden voorstelling is voor het geloofsleven der gemeente zeer gevaarlijk.

In de eerste plaats wordt daardoor verdonkerd de waarheid, dat elke twijfel aan zijn persoonlijke zaligheid, bij den bondeling een in twijfel trekken van Gods belofte is, een loochening van de gewisheid, de zekerheid dier belofte.

In de tweede plaats, (en dit hangt met het eerstgenoemde onmiddellijk samen) wordt hierdoor weer de gedachte gekweekt, dat het persoonlijk rusten in Christus afhankelijk zou mogen en moeten worden gemaakt van wat men bij zichzelf bevindt omtrent de geaardheid van zijn geloof; in plaats van dat rusten in Christus direct, onmiddellijk, afhankelijk te maken van Gods belofte, die niet liegen kan.

De woorden: „of hij ook deze gewisse belofte Gods geloofd“, moeten daarom aldus gelezen en geïnterpreteerd worden: of hij ook geloofd, dat is: zonder twijfelen aanvaardt en rust in de belofte Gods, die, omdat zij een belofte Gods is, gewis en zeker en betrouwbare is.

Laat men toch niet langer trachten den zin en de bedoeling van ons Avondmaalsformulier neer te halen tot den droeven staat, waarin onder ons het leven des geloofs bij menigeen verkeert.

Het is duidelijk, dat het Avondmaalsformulier wil, dat, wie ten Avondmaal komt, daar komen zal in de volle verzekerdheid.

Neen, dat wij nog wel eens oogenblikken hebben, waarin het ongelooft in ons hart het geloof van den troon stoot, dat behoort ons niet te weerhouden van ten Avondmaal te gaan.

Als wij dat maar zien als zonde en daarmee breken.

En zoo komen wij dan tot wat het formulier bedoelt met het tweede stuk van de zelfbeproeving. Daarover de volgende maal.

D. v. D.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

„Christendom en Klassenstrijd“.

III.

„De arbeidersklasse“, hoorden we den vorigen keer Berdjajew zeggen, „bestaat uit menschen, die naar hun wezen aan alle andere menschen gelijk zijn“. Dat wilde Marx niet erkennen; voor hem was het „proletariaat“ de voortbrenger en de drager der eenige waarheid, de verlosser der menscheit, de stichter van het vredesrijk op aarde. De Russische wijsgeer noemt deze beschouwing terecht een mythe, een gevaarlijke hersenschim, een grove miskenning der werkelijkheid. Het „empirische proletariaat“ heeft, zegt hij, met de ideale klasse, welke door Marx geschapen werd, niets gemeen.

Berdjajew's critiek is niet nieuw. Vele „Westersche“ Christenen, die steeds naar Gods Woord luisterden, hebben dikwijls beter dan hij het ware karakter der marxistische leer beschreven, en scherper dan deze denker haar menscheitverheerlijking veroordeeld. Toch maakt zijn getuigenis diepen indruk, omdat het na een moeilijke worsteling met Marx verkregen is. Het richt zich tegen elke leer, die aan den mensch goddelijke eer be-

wijst, en heeft daarom in deze tijden, in welke de wet van God openlijk verworpen en de menscheit leugen tot de absolute waarheid verheven wordt, bijzondere betekenis.

Berdjajew ziet in, dat die z.g. menscheitverheerlijking in werkelijkheid een vernedering van het scheepsel is. Marx, zegt hij, „geloofd niet aan den mensch, maar aan een uitwendige levensorde, die de menschen als vanzelf in zonde-looze wezens veranderen zal.“ Ook de nationaal-socialist geloofd aan een blinde macht, aan den eeuwigen bloedstroom, „die den geest des menschen vormt en alle menscheit existentie genereert“; ook in dat stelsel wordt het scheepsel Gods van zijn heerlijkheid ontdaan.

Deze God- en menscheitverheerlijking van de „levende ziel“ aan een stoffelijke basis, wijst Berdjajew scherp af. Voor Marx, luidt het, is de mensch „een functie van de klasse tot in zijn laatste geestelijke diepte, tot in zijn meest intieme zielservaring, tot in de bronnen van zijn schouwen en zijn scheppende werkzaamheden“. Daarom waarschuwt de Russische denker, dat de marxistische wereldbeschouwing een bedreiging voor de levende ziel is; haar „terugvoering van de geschiedenis, de samenleving en den mensch tot het klassenbelang en het klassen-karakter“, beduidt een „ontzaglijke vernauwing van den historischen horizon“, en ontrooft den mensch zijn „geestelijke kwaliteiten en rechten“.

Marx loochende, gaat hij verder, de „eeuwige betekenis van den homo oeconomicus, deze hulpconstructie van de kapitalistische staatshoudkunde; maar in zijn theorie van den klassenstrijd, in zijn materialistische opvatting der geschiedenis heeft hij den mensch, die slechts door economische motieven bepaald wordt, en alleen daaruit zijn doeleinden, normen en de bewegende kracht zijner handelingen put, tot een oerverschijnsel van 'toeconomische leven verheven. De bewuste en methodische abstractie der klassieke staatshoudkunde werd het grondbegrip der marxistische anthropologie. Zoo heeft het proces van de materialistische bedreiging van den mensch, dat bij de burgerlijke ideologen een aanvang neemt, zijn ontstellende afsluiting bij Marx gevonden“.

Berdjajew is de filosoof van de „geestelijke vrijheidsidee“. Zijn „Philosophie des Freien Geistes“ en het werk, dat daaraan voorafging: „Der Sinn des Schaffens“, bevatten breedvoerige overdenkingen over de menscheit vrijheid, welke oorsprong, zegt hij, in God ligt, „niet in God den Vader, maar in God den Zoon“. „God“, betoogt de auteur, „kan zonder die vrijheid niets beginnen. God eischt van den mensch vrijheid van den geest, God kan slechts een mensch gebruiken, wiens geest vrij is.“

Gods plan van de wereld en van den mensch kan zonder vrijheid van den mensch, zonder vrijheid van den geest, geen gestalte aannemen“.

Berdjajew schuwt den naam scheepsel; hij ontkenst tenslotte dat God soeverein is over al het geschapene; van een geheel onderworpen zijn aan Gods wetten wil hij niet gaarne hooren. Dat zou volgens hem de vrijheid van den geest te veel beperken. En aan de andere zijde huivert deze gnostische denker om heel de wereld onder het voorzienig bestel van God te plaatsen. Er is, zegt hij, een deel, dat buiten God is, dat geheel tegenover God staat, waarmede God niets te maken wil en kan hebben.

Uit deze beschouwing komt zijn protest tegen de marxistische leer voort. Dat maakt het buitengewoon moeilijk en dikwijls geheel onmogelijk, om hem te volgen, ook daar waar de klank zijner woorden een aangename indruk geeft. Over de verhouding van den mensch tot God, van God tot de wereld, en dus ook van den mensch tot de wereld, verkondigt hij andere denkbeelden dan de Bijbel leert. Dat bewijst wel het zooveel gegeven citaat, hetwelk de verwantschap van dezen denker aan bepaalde mystici, welke ver van Gods Woord leefden, duidelijk verradert.

Berdjajew is een figuur, die niet gemakkelijk te beoordeelen is. Hij verkondigt groote ketterijen; wie hem tot leidsman kiest, stelt zich aan vele gevaren bloot. Maar hij verrast ook dikwijls zijn lezers door een voortreffelijke ontleiding van de verschillende onchristelijke stelsels, die op het oogenblik hun macht over een belangrijk deel der menscheit uitoefenen. Zijn critiek b.v. van de marxistische leer van den mensch, moet zeker onze volle aandacht hebben, ook al is de plaats, welke hij aan den mensch toekent, niet in overeenstemming met de scheppingsorde, ook al is de inhoud van het „hoofdstuk der ellende“, zooals hij dat geschreven heeft, in strijd met de Heilige Schrift.

Het marxistisch-materialisme, hoorden we Berdjajew reeds oordeelen, berooft den mensch van zijn waardigheid, en verandert hem in een functie zonder meer.

Dat verwijt is hard. Want de stichter van het moderne socialisme kwam met de pretentie, dat hij aan de menschen de persoonlijkheid teruggeven zou, welke zij in het kapitalistische tijdperk verloren hadden, door hen uit de „daemonische macht

van het autonome voortbrengingssysteem te bevrijden“. Dezelfde Marx, die verlossing beloofde, leerde echter tegelijkertijd, dat een complex van maatschappelijke verschijnselen den inhoud van het bewustzijn bepaalt, dat niet „levende, denkende, handelende menschen“, maar het „doode voortbrengingssysteem het historische gebeuren draagt“.

In het verleden was de mensch, volgens Marx, niets anders dan een „klassenmarionet“, een wezen, dat automatisch op de indrukken reageerde, welke het uit de hem omringende materiële wereld ontving, en geen enkele andere geestelijke prestatie verrichtte kon; wiens leven geheel door de „irrationele oconomische processen“ der kapitalistische samenleving gedetermineerd werd.

Marx beloofde, zooals gezegd, aan dien „toestand van slavernij“ een einde te maken. In de toekomst, zooals hij die dacht, zullen de menschen echter geestelijk en stoffelijk van de nieuwe samenleving totaal afhankelijk zijn, worden zij de dienstknechten van het sociale collectief, waarnaar de marxist verlangend uitziet. „De drager van het denkend vermogen, van het geweten en den scheppenden geest, zal niet de mensch zijn, maar het collectief. De opstand, die zijn aanvang nam in den naam van de verdrukte en vernederde menscheit persoonlijkheid, eindigt straks met de onderwerping onder het juk van de marxistische maatschappij. De materialistische geest van het kapitalisme, waartegen Marx eenmaal profetisch in verzet kwam, is in het hart van den profeet zelf binnen gedrongen en heeft het geheel onder zijn invloed gebracht“.

Met die woorden wijst Berdjajew de marxistische „reddingsactie“ af. De formuleering van zijn oordeel is aan bedenkingen onderhevig — de Russische wijsgeer bewondert Marx om diens protest, en plaatst de menscheit persoonlijkheid in het centrum van zijn beschouwingen — in hoofdzaak aanvaarden we echter hetgeen hij over den „mensch der toekomst“ zegt.

Zijn woorden hebben in dezen tijd wel een zeer bijzondere betekenis. Het bolsjewistisch Rusland bewijst, dat de mensch in de communistische maatschappij slechts een ondergeschikte factor in het productieproces is. Van hem eischt de leiding, dat hij al zijn geestelijke en materiële energie gebruikt om de voorgeschreven hoeveelheid goederen voort te brengen. En het getal der „tichelsteenen“, die geleverd moeten worden, neemt steeds toe: de zweep van de opzichters spoort het volk tot intensiveren arbeid aan; het dreigende spook van den honger dwingt de werkers om zich nog meer in te spannen.

De maatstaven voor de bepaling van goed en kwaad moet de Rus aan het leven, aan het sociaaleconomische leven, ontleenen. Goed is wat het momenteele belang der bolsjewistische republiek dient, wat naar het inzicht der leiders het productieplan, dat zij opstellen, helpt uitvoeren. Het voornaamste gebod, dat het moderne Rusland kent, luidt: „Gij zult niet saboteeren“. En sabotage pleegt iedereen, die niet opbrengt, hetgeen van hem gevergd wordt.

De Fransche marxistische vakverenigingen meten de waarde van den mensch naar de wijze, waarop hij hun belangenpolitiek bevordert, naar den ijver, waarmee hij hun eischen helpt vervullen. Er is geen sprake van dat de mensch in de „klassenlooze, socialistische maatschappij“, zich in „zijn gansche diepte openbaren zal“, en „heerscher over de natuur en de samenleving“ zal zijn, zooals Marx aankondigt. De dictatuur van het proletariaat beteekent de absolute onderwerping aan de eischen van de stoffelijke productie, die het dictatoriale bewind stelt. „Met de overwinning van het proletariaat zal de mensch definitief uit de geschiedenis verdwijnen; niet de mensch, maar het sociale collectief, is de overwinnaar in den laatste strijd“.

Zooewel het marxisme als het nationaal-socialisme verzekeren aan de menschen, dat zij den „sprong“ uit het „rijk der noodwendigheid“ naar het „rijk der vrijheid“ maken kunnen. Het „rijk der noodwendigheid“ is het verleden, zooals zij zich dat voorstellen, het „rijk der vrijheid“ de toekomst, welke zij begeren.

In het verleden is de mensch, naar hun meening de gebondene, de slaaf, het slachtoffer van wreede machten. De marxist duidt die machten met den naam „kapitalisme“ aan, voor den nationaal-socialist zijn het de „partijen“ en de „vreemde elementen“, welke in naam der „democratie“ het volk zouden verdrukken. De toekomst is bij den één de klassenlooze maatschappij, waarin alle krachten „harmonisch samenwerken“, voor den ander de rasgemeenschap, die de „vrije ontplooiing van den menscheit geest mogelijk maakt en waarborgt“.

Uit zichzelf kan de mensch echter slechts van het eene „rijk der noodwendigheid“ in een ander overgaan, dat hem nog meer verdrukt. De hoogmoed komt hier tot een diepen val. Van de banden der zonde vermag de mensch zichzelf niet te verlossen; de „andere wet in onze leden“, neemt ons ieder oogenblik weer „gevangen onder de wet der zonde“, waarvan alleen de „wet des Geestes in

Christus J. waarheid v. ten, bereik maar verw. De geschie die van de schrijving leiding Gos Berdjajew nog veel g ondanks la noemt. De den Vader scheidinger in alles na als zoodani Christus v. delen na zijn.

Maar de marxist verwerping en van de „lijke zieler „Christe teekent de verburgerli het rijk v. mensch, di dezer wer loochent.

Die woo hier zooda we beden wijsgeer e voegen wi „Christe de „geestel loof in d wordt, on is het „rij kan. En all „menschei persoonlijk mensch, di Christus w.

Over Be tischen kla A.

STEN

De Gerefo

In den b „Onze wanc teekent hie gelezen „bu woord aung

Wanneer dan is hu Christen hi

Brongen Gereformee

zien we tw gerlijken st landsche na

plaats hun willen hen

verband van geven we l

in het bul In het bij

in een a wellicht el

wordt gepre noodig dan

De kerk me waar hem

ons land v hebben, dat

kerken mo hun besta

Zoo kwa woord „ver

specialen k genen, die

sen moeter meenschap

het ook geb die in Fran

kant voor vinden. Te komsten ge

Eindelijk aantal Ne